

РЕЦЕНЗІЯ НА МОНОГРАФІЮ

МИКОЛЕНКО О.І. ТЕОРІЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРОЦЕДУРНОГО ПРАВА / О.І. МИКОЛЕНКО. – ХАРКІВ : БУРУН КНИГА, 2010. – 336 с.

Останнім часом поняття "адміністративна процедура" почали широко використовувати в наукових працях учених України та пропонувати для вдосконалення чинного національного законодавства. Але виникнення в юридичній науці такого поняття свідчить про ряд невирішених теоретичних проблем.

По-перше, слід визнати, що досить довго адміністративне право досліджували в юридичній науці виключно як систему матеріальних норм права. Сьогодні про це яскраво свідчать представлені в навчально-методичній літературі підрозділи, що присвячені предмету адміністративно-правового регулювання, адміністративній правосуб'єктності, адміністративним нормам і правовідносинам, історії виникнення та розвитку адміністративного права. Наприклад, характеризуючи предмет адміністративного права, науковці забувають про: існування процедурних відносин, що виникають у внутрішньоорганізаційній управлінській діяльності апаратів державних органів (процедури прийняття управлінських рішень тощо); публічно-сервісну діяльність органів публічної адміністрації (процедури ліцензування, реєстраційні процедури тощо); застосування заходів адміністративного примусу (процедури притягнення осіб до адміністративної відповідальності, процедури застосування заходів адміністративного попередження тощо). Те саме відбувається при характеристиці адміністративної правосуб'єктності, адміністративних норм та правовідносин, тобто ігноруються особливості правового статусу суб'єктів адміністративної процедури, адміністративних процедурних норм і правовідносин. Це суттєво впливає на рівень дослідження цих правових явищ, а також на розвиток науки адміністративного процедурного права й систематизацію адміністративного процедурного законодавства.

По-друге, такі дефініції як "процес", "юридичний процес", "процедура" та "юридична процедура" хоча й розглядаються та використовуються в багатьох галузевих науках, на жаль, так і не набули свого чіткого змістового наповнення.

До середини ХХ ст. уявлення про юридичний процес базувалися на реально існуючих тоді цивільному та кримінальному процесі. Але з другої половини ХХ ст. поняття "процес" і "юридичний процес" почали досліджувати, а разом з тим і широко використовувати в інших галузях юридичної науки. Наприклад, з'явилися перші праці щодо аналізу таких правових явищ, як: "адміністративний процес", "законодавчий процес", "арбітражний (господарський)

процес", "бюджетний процес", "нотаріальний процес" тощо. Стосовно поняття "процедура", "правова процедура" "юридична процедура" лише останнє десятиліття з'явилися цікаві наукові праці, які намагаються розмежувати поняття "юридичний процес" та "юридична процедура". На жаль, представлені в юридичній літературі щодо цього думки є суперечливими за змістом, а іноді – недостатньо аргументованими.

Чинне законодавство України також широко використовує поняття "процес". Воно вживається не тільки щодо та в межах цивільно-процесуального, кримінально-процесуального, господарсько-процесуального законодавства чи законодавства про адміністративне судочинство, а й для опису фаз розвитку будь-яких предметів і явищ, що відбуваються закономірним порядком. Наприклад, у чинному законодавстві досить часто зустрічаються поняття "процес приватизації", "виробничі процеси", "технологічний процес", "процес виготовлення продуктів переробки" та багато ін.

Отже, виникає потреба в уточненні змісту юридичного процесу, його основних ознак і видів. Це завдання сьогодні порізно вирішують науковці, пропонуючи суперечливі й взаємовиключні концепції та теорії. Особливо це помітно в науці адміністративного права та процесу, де боротьба між різними концепціями адміністративного процесу негативно позначається на розвитку науки та вдосконаленні адміністративного процедурного законодавства.

Монографія О.І. Миколенко – це спроба відповісти на ряд теоретичних питань, вирішити суперечності між існуючими концепціями адміністративного процесу та запропонувати авторське бачення розвитку науки адміністративного процедурного права й адміністративно-процедурного законодавства.

Так, автор спробував об'єднати напрацювання представників різних концепцій юридичного процесу, узгоджуючи їх положення. Для цього, на його думку, необхідно відмовитись від поняття "адміністративний процес" як об'єднуючого поняття, тобто навколо якого слід будувати відповідну науку та відповідне утворення в системі права України. Основним поняттям, яке зможе консолідувати представників різних концепцій і навколо якого реально побудувати відносно самостійну науку в системі юридичних знань, є поняття "адміністративна процедура".

О.І. Миколенко констатує, що без розвитку науки адміністративного процедурного права, яка б мала чітко визначений пред-

мет дослідження та узгоджену систему термінів, неможливий повноцінний розвиток національного законодавства. На підставі цього він пропонує базовий категоріальний апарат науки адміністративного процедурного права, який, на думку автора, дає би змогу робити наукові висновки, менш суперечливі за змістом, як це сьогодні є в юридичній літературі з адміністративного процесу.

Критикуючи сучасні підходи науковців щодо диференціації права на галузі, О.І. Миколенко пропонує як критерій поділу права на галузі розглядати "правовий режим", авторське визначення якого суттєво відрізняється від запропонованих сьогодні в юридичній літературі.

Через характеристики елементів адміністративного процедурного режиму автор обґрунтовує доцільність виокремлення в системі права України такого утворення, як "адміністративне процедурне право", але при цьому не наполягає, щоб таке утворення обов'язково мало статус галузі права. Пояснює свою позицію О.І. Миколенко тим, що поняття "галузь права" втратила сьогодні властивості наукової категорії, тобто вона вже не описує й не систематизує минулого досвіду наукових досліджень та не диктує напрямів майбутніх досліджень.

Монографія О.І. Миколенко вирізняється з-поміж інших досліджень, присвячених проблемам адміністративної процедури та адміністративного процесу, оригінальністю структури. Вона складається зі вступу, чо-

тирьох частин, десяти розділів, тридцяти семи підрозділів, висновків до кожної частини, додатків та переліку використаної літератури.

Першу частину присвячено аналізу проблем науки адміністративного процедурного права та визначенню місця цієї науки в системі юридичних знань. Друга частина висвітлює особливості історичного розвитку адміністративних процедурних норм та наукових знань про адміністративну процедуру й адміністративний процес. У третій частині запропоновано нові підходи щодо ознак та визначення юридичного процесу, ґрунтовно проаналізовано ознаки "юридичної процедури" й "адміністративної процедури", запропоновано авторське визначення поняття "адміністративно-процедурна (процесуальна) форма". Четвертий розділ монографії повністю присвячено питанням щодо визначення місця адміністративного процедурного права в системі права України.

Монографія не позбавлена певних недоліків. Наприклад, при написанні наукової праці автор захопився, на нашу думку, дослідженням загальнотеоретичних понять. Однак це зауваження можна розглядати як перспективу подальшого вдосконалення й розвитку положень монографії, яке буде враховано автором у майбутньому.

Як і будь-яка наукова праця, монографія не позбавлена спірних моментів, однак знайде своїх читачів у колі вчених, викладачів вищих навчальних закладів та аспірантів.

Монаєнко А.О.

доктор юридичних наук, доцент